

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/44892>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-22 and may be subject to change.

volle leven van Kuypers op afstand. De biografie is niet zozeer een verteller als wel een analyserende beschouwer, die telkens als daar aanleiding toe is het debat aangaat met de bestaande Kuypersliteratuur of met de zelfpresentaties van zijn hoofdpersoon. Daardoor ontstaat voor de lezer voortdurend een licht gevoel van distantie: we zien Kuypers wel constant aan het werk, we volgen zijn journalistieke, politieke en theologische geschriften, we zijn getuige van zijn vorderingen als predikant, Kamerlid, partijorganisator, journalist en minister, maar toch enigszins als vanuit de verte. Kochs stijl als biografie is die van de ideeënhistoricus.

Niet dat de lezer veel tekortkomt. Koch behandelt alle aspecten van de bewonderswaardige rijkdom van Kuypers energieke leven: zijn bekering tot een neocalvinisme rond 1867, de strijd voor het christelijk onderwijs, de organisatie van een brede antirevolutionaire beweging, de stichting van een eigen krant, *De Standaard*, een eigen partij, de ARP, en de eigen Vrije Universiteit, de Doleantie, de strijd met De Savornin Lohman om de erfenis van Groen van Prinsterer, de uitwerking van de neocalvinistische leer, de jaren als regeringsleider (1901-1905), de grote buitenlandse reizen daarna en ten slotte de 'herfst van de patriarch', de periode waarin de grootheid zichzelf overleeft.

In zekere zin is dit wel alles wat een moderne lezer over Kuypers zou willen vernemen. Voor wetenschappelijke onderzoekers gelden nog andere criteria. Wie veel meer wil, en ook meer diepte zoekt dan zelfs een biografie van zeshonderd bladzijden kan bieden, kan de zorgvuldige studies van Kuyperskenner J. Vree ter hand nemen. Vrees bundel *Kuypers in de kiem* behandelt Kuypers ontwikkeling tussen 1848 en 1874, zijn 'precalvinistische periode'. Kochs beschouwende biografie is voornamelijk op gedrukte bronnen gebaseerd. Vree werkt ook vanuit archiefmateriaal en zit daardoor, in elk opzicht, Kuypers veel dichterbij. Natuurlijk ligt het tempo in dergelijke detailstudies veel lager dan in de biografie. Toch biedt de grondigheid van Vrees studies ruimschoots vergoeding.

Voorlopig is Kuypers weer de best gedocumenteerde en beschreven Nederlandse politicus uit het verleden, in elk geval van rond de vorige eeuwwisseling. Is het toeval dat dit wetenschappelijk eerbetoon samenvalt met het optreden van een kabinet met de Christenunie en het CDA, waarvan de drie partijleiders hebben gestudeerd aan Kuypers Vrije Universiteit? Is Kuypers erfenis terug? Het lijkt er niet echt op. Kuypers zelf althans zou in de hedendaagse confessionele politiek niet veel meer van zijn erfenis (h)erkennen.

Remieg Aerts

Van Kuypers tot Balkenende

Thijs Broer en Max van Weezel (red.), *De geroepene. Het wonderlijke premierschap van Jan Peter Balkenende* (Balans; Amsterdam 2007) ISBN 978 90 50188 50 0, 120 p., prijs: € 16,95.

Han van der Horst, *Onze premiers (1901-2002). Hun weg naar de top* (Athenaeum-Polak & Van Genneep; Amsterdam 2007) ISBN 978 90 253 2056 0, 352 p., prijs: € 22,50.

'Ik word minister-president van dit land. Vergis je niet,' zei Pim Fortuyn met een opgeheven vingertje vanaf de achterbank van zijn donkerblauwe Daimler. Of dat ooit waarheid had

kunnen worden als de opvallende politicus niet was vermoord, is *what-if-history*. Maar wie met een blik op de geschiedenis een voorspelling had moeten doen, had hem niet veel kans gegeven een succesvolle premier te zijn. Wie de portretten van de premiers van de afgelopen eeuw beziet, komt tot de conclusie dat de beminnelijke, vaderlijke, zo u wilt saaie figuren het verst kwamen als leider van het kabinet. Uitgesproken figuren haalden het eind van de kabinetsperiode meestal niet; langer dan een termijn zaten ze vrijwel nooit.

Han van der Horst, die eerder voor een breed publiek de vaderlandse geschiedenis van de prehistorie tot nu beschreef en een boek waarin hij 'Nederland' verklaarde voor buitenlanders, ging na hoe de weg naar de top verliep van de eenentwintig premiers die Nederland in de twintigste eeuw telde. Hij begint bij Kuypers, die in 1901 afkondigde het voorzitterschap van de ministerraad niet meer te laten rouleren en daarmee de eerste minister-president werd, en eindigt in 2002 bij het einde van het premierschap van Kok. Iedere premier krijgt een hoofdstuk, waarin de aanloop tot het premierschap beschreven wordt en waarin de auteur een korte beschrijving geeft van de politieke gebeurtenissen. Van der Horst voorziet de premiers van smeulige typering. Zo was Colijn een 'harteloze boekhouder met een fixatie op koude cijfers en een kloppende kas', Gerbrandy 'een lastpak en een rebel die zijn leven lang slechts koerste op het kompas van zijn eigen overtuiging' en had Biesheuvel een twinkeling in zijn ogen waarin de kenner 'een zekere mate van wereldgelijkvormigheid, ja zelfs van ijdelheid en genotzucht' zag. De ministers-presidenten waren mensen van vlees en bloed, zoveel is duidelijk, maar soms worden karaktereigenschappen zo benadrukt dat de beschrevene een karikatuur wordt. Dat maakt het boek weliswaar leuk om te lezen maar het doet niet altijd recht aan de personen. Van der Horst heeft geen literatuurverwijzingen gemaakt, dus de lezer moet hem maar geloven op zijn woord. Achterin het boek is, bij wijze van bibliografie, een lijstje biografieën opgenomen, maar dat is wel erg mager. Naast dit gemis is het bovendien jammer dat er zo veel slordigheden in het boek staan dat het ten koste gaat van de geloofwaardigheid.

Het boek over Balkenende, *De geroepene*, is een verzameling van artikelen die eerder in *Vrij Nederland* verschenen. Het handig opgeklopte nieuws dat Balkenende niet aanwezig wilde zijn bij de boekpresentatie zorgde voor de nodige aandacht voor het boek. De vijf auteurs beschrijven de levenswandel vanaf zijn geboorte tot en met de formatie van het vierde kabinet dat zijn naam draagt. De boodschap van het boek is duidelijk: Balkenende is een premier die op cruciale momenten de regie niet in handen neemt en daar op een wonderlijke manier steeds mee weghomt. Een verklaring voor deze constatering hebben de *VN*-redacteurs echter niet. Het geheel doet wat rommelig aan. Zo is bijvoorbeeld op het laatste moment besloten een interview met Gerrit Zalm van de nieuwe *VN*-redacteur Marcel ten Hooven (hiervoor politiek redacteur bij het dagblad *Trouw*) in zijn geheel op te nemen in plaats van het te verwerken in de tekst. Voor wie weten wil hoe vriend en vijand denkt over de huidige premier is dit boek een aardig begin. Om te weten te komen wat hem drijft, zal nog wat meer spitwerk moeten worden verricht.

Anne Bos